

Sprawozdanie z projektu pn.
„Zabiegi czynnej ochrony oraz monitoring walorów
przyrodniczych i zagrożeń na Wyspie Sobieszewskiej
w Gdańsku (rezerwaty przyrody „Mewia Łacha”
i „Ptasi Raj”) oraz w Dolinie Dolnej Wisły w 2024 r.”

(umowa WFOŚ/D/641/7172/2024)

Gdańsk 31.01.2025

Szymon Bzoma (tekst), Adam Janczyszyn (zdjęcia), zdjęcia bez daty ze strony
www.kuling.org.pl

Grupa Badawcza Ptaków Wodnych KULING

Sprawozdanie

Z realizacji projektu pn. „Zabiegi czynnej ochrony oraz monitoring walorów przyrodniczych i zagrożeń na Wyspie Sobieszewskiej w Gdańsku (rezerwat przyrody „Mewia Łacha” i „Ptasi Raj”) oraz w Dolinie Dolnej Wisły w 2024 r.” (umowa WFOŚ/D/641/7172/2024).

Koszt kwalifikowany projektu wyniósł 91 264,26 zł (przy planowanych 100.000 zł), Całość kosztów kwalifikowanych w projekcie została opłacona z dotacji WFOŚiGW w Gdańsku.

W ramach projektu realizowane było jedno zadanie.

1. Organizacja i przeprowadzenie działań ochronnych, monitoringu walorów przyrodniczych i zagrożeń w rezerwatach przyrody „Mewia Łacha” i „Ptasi Raj” oraz na terenie Doliny Dolnej Wisły, koszty koordynacji i obsługi administracyjno-księgowej projektu

Podsumowanie sezonu lęgowego 2024 w rezerwatach

Rezerwat przyrody „Mewia Łacha” położony jest po obu stronach ujścia Przekopu Wisły. Grupa KULING prowadzi w nim prace czynnej ochrony od 2007 r. Był to rok, w którym po 16 latach przerwy w rezerwacie zagnieździły się ponownie rybitwy czubate. W 2024 r. rybitwy czubate nie gniazdowały w rezerwacie, po wielu latach starań od 2022 odbywają bezpiecznie lęgi na przygotowanym siedlisku w Porcie Północnym w Gdańsku (w 2024 gniazdowało tam 675 par tych ptaków). Wraz z nimi gniazdowało 91 par rybitw rzecznych i 430 par śmieszek. Funkcjonowanie siedliska zastępczego na falochronie wyspowym pozwala na optymizm co do przyszłych losów krajowej populacji lęgowej rybitw czubatych. Tymczasem problemem rezerwatu „Mewia Łacha” jest połączenie z lądem największej łachy. Stało się tak podczas prac nad

wydłużeniem wschodniej kierownicy Ujścia Przekopu Wisły w 2015 r. Dzięki temu sztucznemu połączeniu, które okazało się wyjątkowo trwałe, lądowe drapieżniki uniemożliwiają lęgi większości ptaków, w tym rybitw czubatych. W 2024 roku, analogicznie jak w poprzednich latach, wyspowa „Focza Łacha” była mała, podzielona na kilka osobnych wysepek i również nie stanowiła bezpiecznego siedliska dla lęgów ptaków. Kolejny rok także rybitwy białoczelne nie próbowały gniazdować w rezerwacie. W latach 2022 – 2023 ptaki te gniazdowały bezpieczne na plaży usypanej po wschodniej stronie Kanału Żeglugowego przez Mierzę Wiślaną. Niemniej w 2024 roku ta kolonia rybitw białoczelnych została splądrowana przez lisa i nie odniosła sukcesu lęgowego. Może to oznaczać, że w kolejnym sezonie ptaki te powrócą do rezerwatu przyrody „Mewia Łacha” w poszukiwaniu bezpiecznego miejsca na lęgi. 2024 był kolejnym sezonem z udanymi lęgami sieweczek obrożnych, zarówno po zachodniej jak i wschodniej stronie (udany lęg na plaży w rezerwacie), mimo iż nie podejmowaliśmy prób redukcji populacji lisa. W rezerwacie gniazdowało łącznie 21 par sieweczek obrożnych, znaleźliśmy 18 lęgów, z których 10 udało się zabezpieczyć koszami. Od 3 do 5 par odniosło sukces lęgowy szacowany na 4-7 piskląt.

W 2024 roku rodzina oharów wychowała 9 młodych, co jest najlepszym odnotowanym wynikiem odkąd KULING monitoruje lęgi w rezerwacie. Na terenie rezerwatu „Mewia Łacha” wychowało się 4-5 rodzin nurogęsi, widywane były przez cały okres lęgowy z pisklętami w różnym wieku, prawie 20 z nich widzianych było lotnych lub prawie lotnych. Jedna para łabędzi wychowała 4 młode na jeziorze bobrowym, widziana była też druga para z 5 pisklętami. Odnotowane były co najmniej dwie rodziny krzyżówek, z których jedna wychowała 9 młodych na jeziorze bobrowym. Kolonia śmieszek na Jeziorze Mikoszewskim w 2024 nie funkcjonowała. W rezerwacie gniazdowały też 3 pary sieweczek rzecznych.

W rezerwacie przyrody „Ptasi Raj” rok 2024 był najlepszym w historii rokiem dla sieweczek obrożnych, co jest kontynuacją udanego, kilkuletniego już okresu. Gniazdowało tam rekordowe sześć par tych ptaków. Udało się znaleźć 11 lęgów (większość par powtarzała nieudane lęgi), z których 10 było chronionych koszami. Od 4 do 6 lęgów zakończyło się sukcesem, a do lotności dożyło 10 do 15 piskląt. Znaleziono były również dwa lęgi sieweczek rzecznych, w obu przypadkach widziane były lotne lub prawie lotne młode.

Na terenie rezerwatu „Ptasi Raj” były obserwowane lęgowe nurogęsi, co najmniej 6 różnych samic wodzących młode. Bardzo dobry rok był także dla gęgaw, przez cały sezon obserwowane były dorosłe z młodymi, co najmniej 5 różnych rodzin. Para łabędzi niemych wychowała dwa młode, widziane były dwie samice krzyżówek z pisklętami.

Tab. 1. Liczba par lęgowych ptaków siewkowych (Charadriiformes) na plażach w rezerwatach w 2024 r.

Gatunek	Cypel po stronie Świbna	Łacha mikoszevska	Plaża po stronie Miko-szevska	„Ptasi Raj”	ŁĄCZNIE
sieweczka obrożna	11	9	1	6	27
sieweczka rzeczna	2	-	1	2	5

Fot. 1. Rodzina oharów z małymi pisklętami, 8.06.2024, fot. Helena Trzeciak

Podejmowane działania ochronne w ramach sprawozdawanego projektu w 2024 r

- Odpowiednie oznakowanie rezerwatów: tablice urzędowe (dwie w „Ptasim Raju” i trzy na „Mewiej Łasze”) oraz informacyjne o zakazie wstępu wraz z podaniem podstawy do ew. ukarania oraz tablice ostrzegające o lęgach na plaży instalowane według aktualnych potrzeb, po 2 w każdym z rezerwatów. Po sezonie lęgowym niektóre tablice zostały zdemontowane i zabezpieczone przed sztormami, by służyły w kolejnym roku.
- Sprzątanie rezerwatu ze śmieci. Podczas trwania obozu naukowego w „Mewiej Łasze” (lipiec - wrzesień) kierownicy dbali o to by wolontariusze obozu regularnie sprząтали teren rezerwatu z nanoszonych przez wodę śmieci. Odpady odbierane były przez firmę Bromix.

Fot. 2. Sprzątanie rezerwatu Mewia Łacha przez uczestników obozu naukowego

- Wykonanie (w kwietniu, a więc przed rozpoczęciem lęgów ptaków) ogrodzenia o wys. 1,6 m, które:
 1. przegradzały zachodnią kierownicę ujścia Przekopu Wisły utrudniając wejście na plażę od strony Wisły, z powodu usypania się w tym miejscu plaży, płot musiał być wydłużony i kilkakrotnie naprawiany,
 2. utrudniały zejście z platformy widokowej na cypel po stronie zachodniej,
 3. przegradzały plażę przy wyjściu Gdańsk 1, kierując turystów na ścieżkę prowadzącą do platformy widokowej
 4. przegradzały nowo utworzone połączenie cypla od strony zachodniej z plażą, na wysokości wyjścia Gdańsk 2 – tu płot musiał być wyjątkowo długi, bo prawie 300 m, jednak w większości składał się z płotu zbudowanego w 2023 r. i nie zdemontowanego na zimę.

Pale i siatki były naprawiane w trakcie sezonu, ale nie zostały zdemontowane po sezonie. Płoty zabezpieczono tak, żeby nie zostały zniszczone przez sztormy jesienią i zimą. Płoty zostaną

naprawione na wiosnę 2025 roku, gdyż bardzo dobrze spełniają swoją rolę w ograniczaniu wejść turystów w miejsca z gniazdami sieweczek.

- Zatrudniliśmy strażników rezerwatów, którzy monitorowali rezerwat. Ich obecność w rezerwacie poświęcona była zarówno monitorowaniu lęgów ptaków gniazdujących na plażach i jeziorach w rezerwach, ale też zapobieganiu obecności ludzi łamiących zakazy wstępu w miejsca z gniazdami ptaków. Strażnicy byli obecni w 3 miejscach – Na plaży przy granicy rezerwatu „Ptasi Raj”, na platformie widokowej po zachodniej stronie rezerwatu „Mewia Łacha” i na plaży po wschodniej stronie tego samego rezerwatu. Wszędzie tam, w czasie gdy nie prowadzili innych prac, edukowali turystów pokazując ptaki i foki za pomocą lunety lub lornetki i opowiadając o walorach rezerwatu i zagrożeniach dla nich wynikających z obecności osób łamiących zakazy. Część dyżurów została sfinansowana przez WWF Polska (zatrudnili naszych strażników), jednakże koordynacja i ewaluacja pozostała po naszej stronie – dlatego statystyki przedstawione będą łącznie. Wykonanych zostało 218 dyżurów, które trwały razem 1888 h i 25 minut. Ponad połowa z dyżurów (959 h) została sfinansowana ze środków WFOŚ w Gdańsku w ramach niniejszego projektu.

W trakcie prac strażnicy wyedukowali ponad 11.000 osób, a wobec ponad 1.200 musieli podjąć interwencję w związku z naruszeniem zakazów obowiązujących w rezerwacie (Tab. 2)

Tab. 2. Szczegółowe wyniki pracy strażników w rezerwach w 2024 r.

Miejsce	Liczba dni dyżuru	Liczba odwiedających	Liczba wyedukowanych	Liczba interwencji
Ptasi Raj	87	3736	1690	545
Świbno	61	9692	5342	266
Mikoszewo	70	12446	4224	431
RAZEM	218	25874	11256	1242

Fot. 3. Strażnik przy ogrodzeniu na kierownicy zachodniej Wisły

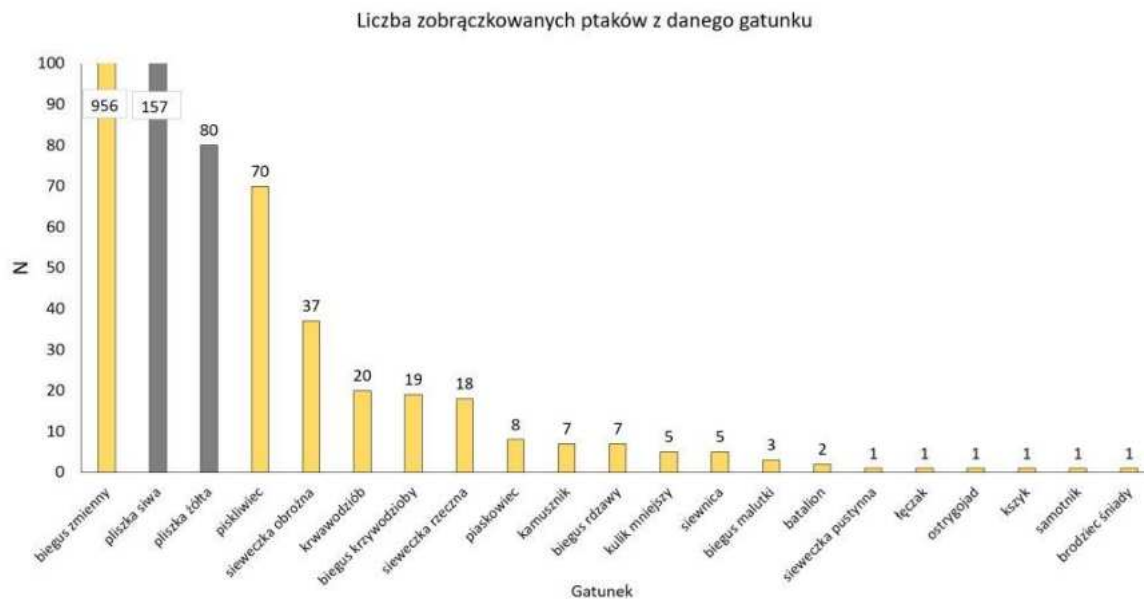
- W trakcie kontroli łąch połączonych z lądem sprawdzane były tropy drapieżników i stan ogrodzeń. Oznaczane były znalezione lęgi i sprawdzane podczas kolejnych kontroli. Do kontroli lęgów, odczytywania obrączek u gniazdujących ptaków używaliśmy sprzętu zakupionego w poprzednich latach - m.in. kamery, fotopułapki i lunet. W 2024 r. większość rodziców była zaobrączkowana na kolorowo i śledzone były losy ich lęgów, także po stratach.
- Monitorowaliśmy niedostępność przepustów na Kamiennej Grobli w „Płasi Raju”. Przed sezonem lęgowym usunęliśmy deski z grobli, które umożliwiały omijanie przepustów.
- Od 6 lipca do 25 sierpnia w zachodniej części rezerwatu „Mewia Łacha” funkcjonował obóz naukowy GBPW KULING i Uniwersytetu Gdańskiego. Celem obozu, oprócz zapewnienia stałej obecności wolontariuszy w rezerwacie, było chwywanie i obrączkowanie migrujących ptaków siewkowych. W obozie wzięło udział łącznie 70 osób, z czego dziewięć stanowili obrączkarze. Wszyscy uczestnicy byli informowani o finansowaniu obozu ze środków

WFOŚiGW w Gdańsku, dzięki czemu ich pobyt na obozie był nieodpłatny. W trakcie obozu schwytanych zostało 1400 ptaków siewkowych i pliszek, dodatkowo też pojedyncze mewy, kaczki i wróblowe). Szczegółowe wyniki obrączkowania ptaków siewkowych pokazane są na Rys. 1 i zostały sprawozdane do Centrali Obrączkowania przy Muzeum i Instytucie Zoologii PAN w Gdańsku w Górkach Wschodnich. Badania naukowe w rezerwacie prowadzone były pod nadzorem prof. dr hab. Włodzimierza Meissnera z Uniwersytetu Gdańskiego. Podczas prowadzenia badań stosowano się do obowiązujących przepisów ochronnych i porządkowych wynikających z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, a same badania prowadzone były na podstawie odrębnej zgody Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku. W trakcie prowadzenia badań naukowych wykonywaliśmy na terenie rezerwatu następujące czynności: chwytailiśmy ptaki w pułapki w celu ich obrączkowania, monitorowaliśmy liczebność ptaków w rezerwacie. Chwywanie ptaków odbywało się za pomocą urządzeń biernych (do 32 szt. pułapek tunelowych), rozstawionych w zachodniej części rezerwatu, poza miejscami nocowania ptaków. Pułapki tunelowe były kontrolowane w ciągu dnia co dwie godziny. Mając na uwadze zwiększenie bezpieczeństwa ptaków (drapieżnictwo ze strony ssaków) pułapki zamykaliśmy na noc i otwieraliśmy o świcie. Schwytane ptaki były obrączkowane zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 14 marca 2006 r. w sprawie obrączkowania ptaków przez osoby posiadające aktualne licencje obrączkarskie (zgodnie z decyzją GDOŚ). Ptaki znakowaliśmy metalowymi obrączkami odpowiednimi dla poszczególnych gatunków (zgodnie z instrukcją Centrali Obrączkowania Ptaków). Wybrane gatunki dodatkowo otrzymywały kolorowe obrączki lub flagi: koloru białego (biegusy zmienne, szlamniki), czerwonego (krwawodzioby i biegusy rdzawe), zielonego lub niebieskiego (sieweczki obrożne), żółtego (siewnice i sieweczki rzeczne), niebieskiego (śmieszki) oraz pomarańczowego (biegusy krzywodziobe). Kilka spośród schwytanych ptaków nosiło już obrączki, w tym zagraniczne oraz założone podczas badań prowadzonych w rezerwacie w poprzednich sezonach.

Zabiegi czynnej ochrony oraz monitoring walorów przyrodniczych i zagrożeń na Wyspie Sobieszewskiej w Gdańsku (rezerwat przyrody „Mewia Łacha” i „Ptaś Raj”) oraz w Dolinie Dolnej Wisły w 2024 r.

Rys. 1. Liczba zaobrazkowanych siewek i pliszek z poszczególnych gatunków w trakcie prac w rezerwacie „Mewia Łacha” w 2024

Fot. 4. Uczestnicy obozu naukowego w rezerwacie Mewia Łacha

Fot. 5. Pułapka tunelowa w rezerwacie Mewia Łacha

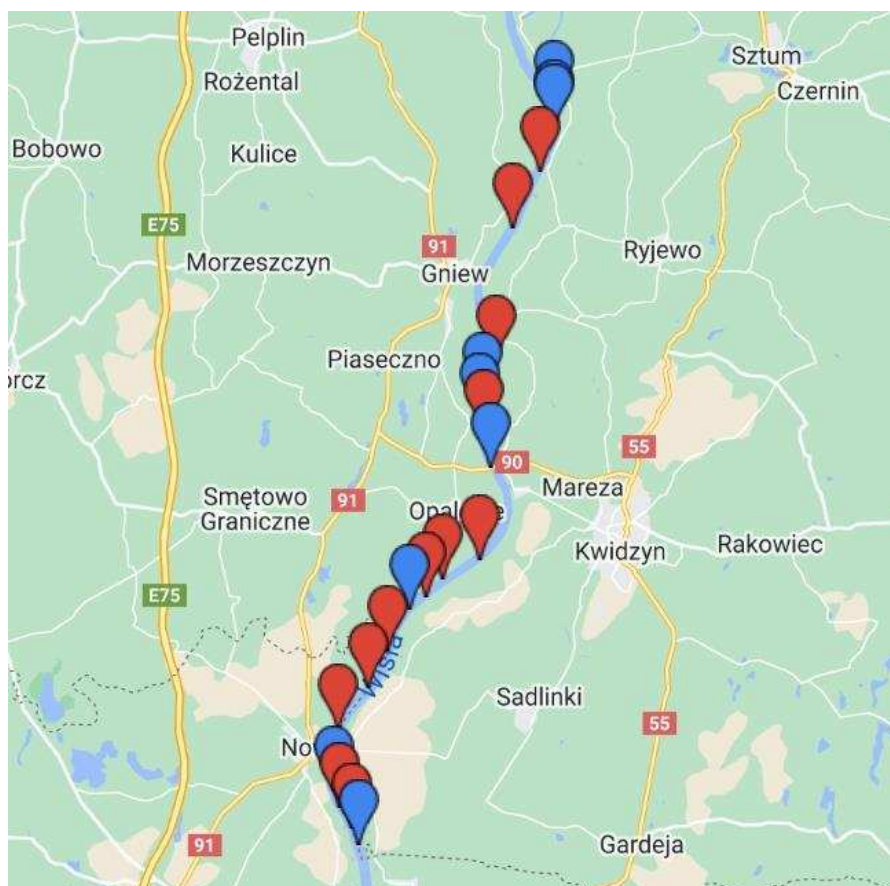
Fot. 6. Wyjątkowo pojawiająca się w Polsce, złapana sieweczka pustynna

Fot. 7. Biegus krzywodzioby w trakcie obrączkowania

- W trakcie trwania obozu na platformie widokowej prowadzona była edukacja. W trakcie pięciu sesji edukator opowiadał i pokazywał przyrodę rezerwatu „Mewia Łacha”. Zrealizowanych zostało 18 dni edukacji.
- Wykonaliśmy cztery kontrole pomorskiego odcinka Wisły w celu inwentaryzacji i ochrony lęgów rybitw i sieweczek na łąkach. Łącznie zinwentaryzowaliśmy 20 łąch z lęgami ptaków. Dodatkowo duże mewy (mewy białogłowe i srebrzyste) gniazdują na ruinach mostu w Opaleniu. Szczegóły lęgów pokazane są w Tab. 3., a rozmieszczenie łąch na Rys. 1. Na 9 łąkach zamontowaliśmy tablice informujące o lęgach ptaków, co ma pomóc w unikaniu zniszczeń przez niezorientowanych turystów. Po sezonie udało się odzyskać 8 z tych tablic. Wszystkie stwierdzone gatunki odniosły sukces lęgowy w wielu miejscach – mamy już dalekodystansowe wiadomości powrotne z rybitw rzecznych i białoczelnych obrączkowanych jako pisklęta na łąkach wiślanych w 2024 r.

Rys. 2. Rozmieszczenie łach z lęgami ptaków na pomorskim odcinku Wisły. Na czerwono łachy z gniazdami, na niebiesko – łachy z lęgami i tablicami informacyjnymi

Tab. 3. Podsumowanie lęgów ptaków siewkowych (Charadriiformes) na łachach w Dolinie Dolnej Wisły (odcinek pomorski) w 2024 r.

Gatunek	Liczba łach z gniazdami	Liczba par	Liczba zaobraczkowanych piskląt
Rybitwa rzeczna	5	100	96
Rybitwa białoczelna	8	65	54
Śmieszka	1	5	6
Sieweczka rzeczna	20	43	5
Mewa białogłowa/srebrzysta	1	8-10	0

Fot. 8. Montaż tablicy na łasze wiślanej, 5.06.2024

Fot. 9. Obrączkowanie pisklęcia sieweczki rzecznej, 27.06.2024

- Skontrolowaliśmy 7 bud lęgowych dla nurogęsi na terenie rezerwatu Ptasi Raj i 13 w sąsiedztwie rezerwatu Mewia Łacha (6 po zachodniej i 7 po wschodniej stronie Wisły). Budki były powieszone przed minionym sezonem lęgowym, stąd ich zasiedlenie było możliwe. Budy zostały wykonane zgodnie z tym jak projektuje się budki dla tego gatunku, jednak w budach skontrolowanych w grudniu 2024 odnotowaliśmy tylko ślady lęgu puszczyka.

Fot. 10. Sprawdzanie budy lęgowej dla nurogęsi, 21.12.2024

- Na pomorskim odcinku rzeki Nogat rozmieściliśmy 61 pływające platformy lęgowe dla rybitw czarnych. 41 platform było wykonanych z wikliny wspartej na desce olchowej, a 20 ze styroduru (platformy były zakupione we wcześniejszych latach). Platformy były rozmieszczone po 5-7 w linii. Zajętych zostało aż 49 z nich (na 77 łącznie par lęgowych na całym Zalewie Wiślanym. Nie szacowaliśmy szczegółowo, ale wiemy, że rybitwy czarne odnotowały znaczący sukces lęgowy. Zaobraczkowaliśmy 48 piskląt rybitw czarnych, co jest znaczącym wynikiem. Platformy nie były za to zajęte przez przystępujące później do lęgów rybitwy białowase, które same budują gniazda na roślinności pływającej.

Fot. 11. Platformy dla rybitw czarnych przygotowane do rozmieszczenia w Ujściu Nogatu
21.05.2024

Fot. 12. Platformy dla rybitw czarnych rozmieszczone w Ujściu Nogatu 21.05.2024

Fot. 13. Zajęte platformy dla rybitw czarnych w Ujściu Nogatu 25.05.2024

Fot. 14. Platforma z gniazdem rybitwy czarnej 21.06.2024

Fot. 15. Obrączkowanie pisklęcia rybitwy czarnej 21.06.2024

Na terenie rezerwatu przyrody „Mewia Łacha” przetrzymywaliśmy wyłącznie sprzęt niezbędny do wykonywania działań wskazanych w obowiązujących zadaniach ochronnych oraz objętych pozwoleniami RDOŚ. Odpady i nieczystości wytworzone przez nas były systematycznie wywożone przez firmę Bromix. Po zdemontowaniu domku posprzątaaliśmy też wydmy w okolicy platformy widokowej i miejsca naszego stałego przebywania.

Zmiany w poniesionych wydatkach w stosunku do planowanych

W 2024 środki przyznane zostały nam w 100% w stosunku do wnioskowanych, co pozwoliło na wykonanie wszystkich zaplanowanych działań. Oszczędności pojawiły się praktycznie w każdym z zaplanowanych wydatków, oprócz środków na transport i na strażników rezerwatów. Nie były to różnice znaczące.

W 2024 roku informacje o działaniach ochronnych prowadzonych przez GBPW KULING w rezerwacie „Mewia Łacha” były umieszczane na bieżąco na stronie internetowej Stowarzyszenia www.kuling.org.pl (prawie 3.000 odwiedzin bloga obozowego) oraz na profilu społecznościowym Chronimy Naturę na Wybrzeżu na Facebooku (5200 polubień w dn. 30.01.2024).